

Válság és válságkezelés az Európai Unió kohéziós országaiban

Szerkesztette:

Farkas Beáta
Voszka Éva
Mező Júlia

A TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005 azonosító számú, „Kutatóegyetemi Kiválósági Központ létrehozása a Szegedi Tudományegyetemen” című projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Szerkesztőbizottság:

Voszka Éva (elnök)

Bajmócy Zoltán

Farkas Beáta

Hetesi Erzsébet

Katona Tamás

Kovács Árpád

Lengyel Imre

Műhelytanulmányok

MT-PNGKI – 2012/1

Műhelytanulmányaink célja a Gazdaságtudományi Karon születő kutatási eredmények gyors közlése és vitára bocsátása. A sorozatban megjelent tanulmányok további tudományos közlemények anyagául szolgálhatnak.

Válság és válságkezelés az Európai Unió kohéziós országaiban

A kéziratok lezárásának időpontja: 2012. március

ISBN 978-963-306-149-7

ISSN 2061-5353

Kiadó:

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

SZERZŐK

Agócsi Lilla hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Bagi Ágnes hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Csankovszki Kata hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Faragó Emese hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Kószó Edit hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Kurucsai Roland hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Kurucsai Szabolcs hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Mező Júlia PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Pénzügyek és Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Intézete.

Szőke Ágnes hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

Udvari Beáta PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Pénzügyek és Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Intézete.

Végh Marcell Zoltán hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	8
A kelta tigris bukása – okok és következmények (Udvari Beáta).....	9
1. Bevezetés.....	10
2. A kelta tigris fejlődésének legfontosabb jellemzői	10
2.1. Az egyik legsikeresebb kohéziós ország: a töretlen fejlődés mögötti tényezők	10
2.2. A külföldi (amerikai) tőke szerepe	12
3. A globális válság és Írország.....	12
3.1. Az összeomlás jelei a globális válság előtt	12
3.1.1. Az amerikai tőke hátrányai és a nem kezelt problémák.....	13
3.1.2. Gyors növekedés és GMU-tagság: ingatlanpiaci buborék	14
3.2. A válság makrogazdasági következményei.....	17
4. Írország válságra adott válasza.....	19
4.1. A korai intézkedések	19
4.2. A kiadott intézkedéscsomag	19
4.3. Az EU és a Nemzetközi Valutalap (IMF) által nyújtott mentőcsomag.....	20
5. Összefoglalás.....	22
Irodalomjegyzék.....	22
A görög válság – az euróövezet drámája (Csankovszki Kata – Mező Júlia)	25
1. Bevezetés.....	26
2. Csatlakozás az Európai Gazdasági Közösségekhez, majd a Monetáris Unióhoz	26
2.1. Csatlakozás az Európai Közösséghez	26
2.2. A Gazdasági és Monetáris Unióhoz való csatlakozás.....	28
3. A válság számokban.....	31
4. A görög válság okai.....	33
4.1. A görög válság kialakulásának belső okai	33
4.2. A görög válság kialakulásának külső okai	37
5. A válságkezelés lépései	38
5.1. Belső (görögök által tett) intézkedések	38
5.2. Külső szereplők által tett intézkedések	39
6. Görögország aktuális helyzete – a válságkezelés eddigi kudarca	40
7. Összegzés	41
Irodalomjegyzék.....	42
Portugália és Spanyolország a globális gazdasági válságban – előzmények és következmények (Kószó Edit – Udvari Beáta)	44
1. Bevezetés.....	45
2. Gazdasági struktúra	45
2.1. Spanyolország és Portugália EGK-csatlakozása	45
2.2. Spanyolország gazdasági berendezkedése, fejlődése.....	47
2.2.1. Külgazdasági szektor.....	47
2.2.2. EU-tagság: támogatások és nominális konvergencia	48
2.2.3. Munkaerőpiac	49
2.2.4. Ingatlanpiac	49
2.3. Portugália gazdasági berendezkedése és fejlődése.....	49
2.3.1. Gazdasági növekedés	50
2.3.2. Részvétel a Gazdasági és Monetáris Unióban.....	50

3. A gazdasági válság következményei a két országban	51
3.1. Válság előtti kihívások a két országban	51
3.1.1. Hasonló kiindulás, eltérő fegyelem	52
3.1.2. Spanyolország egyedi problémái	53
3.1.3. Portugália problémái a 2000-es évek elején	53
3.2. A globális válság utáni makrogazdaság	55
3.2.1. A reálgazdaság alakulása	55
3.2.2. Fiskális helyzet	57
3.2.3. Foglalkoztatottság	59
3.2.4. Külgazdaság	61
3.3. Válságkezelés	61
3.3.1. Spanyolország: folyamatos intézkedések	62
3.3.2. Portugália válságintézkedései	64
4. Összefoglalás	66
Irodalomjegyzék	67

Gyors felzárkózás megszakításokkal – a balti államok válságkezelése (Mező Júlia – Bagi Ágnes)

70	
1. Bevezetés	71
2. A három ország átalakulásának folyamata	71
3. A válság lefolyása, hatásai	74
3.1. Kiemelt mutatók alakulása a három államban	74
3.2. Az egyes államok különleges tulajdonságai	79
3.2.1. Észtország	80
3.2.2. Lettország	81
3.2.3. Litvánia	81
4. A válságkezelés eszközei, eredményei, kudarcai	82
4.1. Lettország	82
4.2. Litvánia	83
4.3. Észtország	84
5. Összegzés	85
Irodalomjegyzék	86

Csehország – a külföldi befektetők országa (Végh Marcell Zoltán)..... 89

1. Bevezetés	90
2. A válság lefolyása és hatásai Csehországra	90
3. A válság kihívásai	93
4. A válságkezelés lépései	93
4.1. Kamatlábak nagymértékű csökkentése	94
4.2. Reformok a munkaerőpiacon	94
4.3. A költségvetés és az állami kiadások reformja	95
4.4. A nyugdíjrendszer reformja	95
5. A válságkezelés eredményei	96
6. Összefoglalás	96
Irodalomjegyzék	97

Szlovákia – a legjobb felzárkózó a válságban (Végh Marcell Zoltán)..... 98

1. Bevezetés	99
2. A válság hatásai Szlovákiában	99
3. A válság kihívásai	101

4. A válságkezelés lépései.....	102
4.1. Munkaerő-piaci reformok	102
4.2. A termelés ösztönzése (roncsprémium)	103
4.3. Adórendszerbeli változások és a költségvetés egyensúlya	103
5. Összefoglalás.....	104
Irodalomjegyzék.....	104

A válság meglepetése – Lengyelország (Faragó Emese – Mező Júlia) 106

1. Bevezetés.....	107
2. A válság hatása Lengyelországra	107
2.1. A válságot megelőző növekedés háttere	107
2.2. A válság lefolyása	110
3. A válságkezelés lépései.....	113
3.1. A költségvetés és az állami kiadások reformja	114
3.2. Monetáris intézkedések	115
3.3. A vállalkozások segítése	116
3.4. Az állampolgárok védelmét célzó kormányintézkedések	116
3.5. A munkaerőpiac reformja.....	116
3.6. A nyugdíjrendszer reformja	117
4. A válságkezelési intézkedések értékelése	117
5. Összegzés	118
Irodalomjegyzék.....	118

A szlovén csoda erőpróbája a válság viharában (Kurucsai Roland – Kurucsai Szabolcs – Szőke Ágnes) 121

1. Bevezetés.....	122
2. A szlovén „csoda” titka – vagy éppen átka?	122
2.1. A különütasság jellemzői	122
2.2. Igazi sikertörténet – EU-csatlakozás és az euró bevezetése.....	123
2.3. A válság előtti szlovén gazdaság.....	123
3. Bukdácsol az éltanuló? – A válság hatása.....	125
4. Recept a válság ellen ljubljana-i módra.....	126
4.1. Az első válaszlépések.....	126
4.2. A második mentő csomag	127
4.3. „Három a szlovén igazság?!” – Exit strategy	129
5. Összegzés	130
Irodalomjegyzék.....	130

Románia recessziója – zuhanórepülés? (Szőke Ágnes – Végh Marcell Zoltán) 134

1. Bevezetés.....	135
2. Milyen állapotban fogadta Románia a válságot?	135
3. Begyűrűzik a válság	136
4. Szembenézés a válsággal	137
4.1. Az első válságkezelési program	137
4.2. 2009 – megszorítások és IMF segítség	138
4.3. Kilátások 2011-től	139
5. Összegzés	140
Irodalomjegyzék.....	140

Bulgária – új esélyek a válság után? (Agócsi Lilla – Végh Marcell Zoltán)	142
1. Bevezetés.....	143
2. Milyen állapotban érte a krízis Bulgáriát?	143
3. Mi jellemzi a krízist követő visszaesést?	145
4. A válságkezelés eszközei, eredmények és kudarcok	146
4.1. Az első válságkezelési terv	146
4.2. Új kormány, új program	147
5. Összegzés	148
Irodalomjegyzék.....	148

Előszó

2010-ben indult a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karán, a Pénzügyek és Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Intézetében egy kétéves kutatás „Az állam gazdasági szerepe a 2008-as válság tükrében” címmel. A kutatás a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005 azonosító számú, „Kutatóegyetemi Kiválósági Központ létrehozása a Szegedi Tudományegyetemen” című projekt keretében valósult meg az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával.

Feltételeztük, hogy a 2008-ban világgazdaságivá terebélyesedő pénzügyi és gazdasági válság nyomán az állam gazdasági szerepe változni fog, az állami szabályozás és a piac hatásköre módosul. Optimistán azt is feltételeztük, hogy a kutatás végére már annyira túllépünk a válságon, hogy hosszabb távra le tudunk vonni következtetéseket. Azt ugyan határozottan még ma sem állíthatjuk, hogy túl vagyunk a válságon, de az bizonyosan látszik, hogy tartós következményekkel kell számolni. Három témában kezdtünk vizsgálgódní, a monetáris politika, illetve a pénzpiaci folyamatok, a fiskális politika és versenyszabályozás területén, az Európai Unióra szorítkozva. Már a kutatási koncepció kialakításakor látható volt, hogy az Európai Unióban a válság az úgynevezett kohéziós országokat sújtotta leginkább, és nemcsak az új, 2004 után csatlakozott államok többségét, hanem a régieket, Írországot, Görögországot, Portugáliát és Spanyolországot is. Ezért a kohéziós országoknak különös figyelmet szenteltünk.

Ez a megközelítés arra is alkalmat adott, hogy a kutatásba bevonjunk olyan hallgatókat, akik nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszakra tanultak, valamint egy akkor még PhD hallgatót, aki azóta már tanársegédként dolgozik intézetünkben. A hallgatók közös szempontrendszer alapján dolgozták fel a gazdasági válság lefolyásának történetét és a válságkezelési intézkedéseket a négy régi kohéziós és kilenc poszt-szocialista uniós tagállamban, azaz Magyarországot nem vettük be a sorozatba. Ennek az volt az oka, hogy esettanulmányokat az intézeti kutatás háttéranyagának szántuk, és az intézeti munkatársak saját tanulmányaikban külön foglalkoztak Magyarországgal. A hallgatók a kutatási részeredményeket műhelybeszélgetéseken mutatták be a kötet szerkesztőinek, ahol tanácsokat kaptak a további munkához.

A végeredményt hasznosítottuk az intézeti kutatásban, de úgy gondoltuk, hogy a kari műhelytanulmányok sorozatában is érdemes közzé tenni. A tanulmánykötet első felében a régi kohéziós országok kerülnek sorra, amelyeket a balti országok követnek, utána jönnek a visegrádi országok, majd Szlovénia, Románia és Bulgária. Bízunk benne, hogy az Európai Unió újabban oly gyakran emlegetett periferiális régiójának egy ilyen átfogó esettanulmány sorozata kutatók számára is szolgálhat használható adalékokkal.

Szeged, 2012. április 10.

A szerkesztők